

Ríma. 1. A SzófSz. szerint ismeretlen eredetű. Adatokat a XIX. század elejétől kezdve jelez. A MTsz. Pápa vidéki és pécsi tájszóként közölte. Az ÉrtSz. durva kifejezés-ként irodalmi szónak jelzi.

A szó szerintem a magyarországi latinságból került a nép és az irodalom nyelv-ébe. A klasszikus és a magyarországi latinban ugyanis a *ríma* jelentése 'rés, repedés, hasadék', a nemzetközi orvosi műnyelvben pedig a *ríma pudendi* ma is a. m. 'szeméremrés'. Egy régebbi magyarországi szakszótár erre vonatkozólag a következőket tartalmazza: *ríma* 'hasadék, rés, repedés', *ríma pudendi* 'női szeméremrés', *ríma magna* 'introitus vaginae' (BARTS JÓZSEF, Orvos-gyógyszerészeti műszótár. 1884.).

A latin szó „pars pro toto” értelemben vált a feslett erkölcsű nőszemély, illetőleg a nő megvető értelemben való jelölőjévé. Ez a jelentésátvitel könnyen érthető, annál is inkább, mert ha a nép- és köznyelvből nem is, a mai pesti nyelvjárásból bőven szolgálhatunk analógiával.

2. A népnyelvben 'ríma' értelemben leginkább eredetileg 'rongy' jelentésű szavak szerepelnek, mint például a *ringyó*, *ribanc*, *cafut*; a köznyelv leggyakrabban a *kurva* és *ringyó* szavakat használja. A pesti nyelvjárásban található analógiákhoz adjunk — nem teljes — áttekintést a 'férfi, fiú' és a 'nő, leány' jelentésű, részben pesti köznyelvi, részben argóbeli, részben tolvajnyelvi szavakról és megszólításokról. Férfi, fiú: *apafej*, *apuskám*, *aranyapám*, *bika*, *csávó*, *csóró*, *csórikám*, *faszi*, *faszikám*, *faszos*, *frájer*, *frájkusz*, *hapsi*, *haver*, *ipse*, *kakas*, *kanyi*, *kappan*, *krapek*, *mandró*, *manusz*, *mókus*, *muki*, *muksi*, *öcsikém*, *öregem*, *pacák*, *pajti*, *pajtikám*, *pali*, *papa*, *pasas*, *pasi*, *pöcsös*, *pók*, *srác*, *szaki*, *szakikám*, *szaki bácsi*, *szivar*, *tag*, *tökös*, *ürge*. Nő, leány: *anyafej*, *aranyanyám*, *bige*, *bőr*, *buksza*, *bula*, *csaj*, *csöpi*, *dög*, *kisanyám*, *moha*, *muter*, *nőstény*, *nyanya*, *öreglány*, *pennás*, *pihe*, *pina*, *puca*, *repedt*, *spiné*, *spinkó*, *szatyor*, *szuka*, *tehén*, *tojó*, *tyúk*, *vágányos*, *vágott betyár*. Amint megfigyelhető, ezeknek a szavaknak egy része az állatvilág

hím és nőstény elnevezései közül való, egy másik része meg — a fennmaradókkal most nem foglalkozva, csak az analógiát szolgáltatókkal — a nemi szervek és tájak megjelölései közül. A *ríma* analógiáit főként a *faszi*, *pina* elnevezésekben kereshetjük. Idetartozik a *tökös*, *pöcsös*, *puca* (vö. MTsz. 2. jelentés) stb. is. Megjegyzendő, hogy a *pina* szónak 'nő' értelemben való használata a pesti argó legdurvább rétegébe tartozik, míg a fiatalok nyelvében a *csaj* mellett az analógiául szolgáló elnevezések közül a *buksza*, *moha*, *pike* (ez utóbbi kettő értelmére nézve vö. *pina* ~ *puna*: fon: fan; vö. BÁRCZI—PAIS: MNy. LVI, 241), *puca*, *repedt* és *vágányos* járja.

3. A tolvajnyelv az ott választékosnak ható *csaj* mellett leggyakrabban a *cafka* szót használja 'nő' jelentésben, ami a *cafát* szó lerövidítéssel és kicsinyítő képzővel alakult változata (vö. TESz.); ez azonban az eredetileg 'rongy' jelentésű elnevezések közé tartozik, analógiául tehát nem szolgál. Külön említem mégis azért, hogy a tárgyalt fogalomkörrel kapcsolatban is rámutassak két egyébként ismert jelenségre. Az egyik: az argónak van egy olyan tolvajnyelvi rétege, amelyik az általánosabb használaton kívül esik; a másik meg: ennek a nyelvi rétegnek akadnak olyan hosszú életű szavai, mint a *cafka* is, amelyik legrégebb tolvajnyelvi szójegyzékeinktől, 1775-től kezdve nyomon kísérhető.

POKOMÁNDY GYULA